

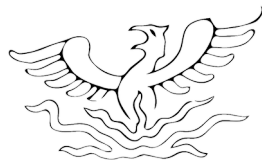
TIDSSKRIFTET FØNIX

*Vi kan få bedre blik for kropskulturens betydning – også for
religion og teologi*

Anmeldelse af Ove Korsgaard, *Kropskultur: idræt, religion og askese fra
oldtid til nutid*, Gyldendal 2022, 464 sider.

KRISTOFFER GARNE
Cand.theol., sognepræst

FØNIX ÅRG. 2022, s. 51–54

Dette værk er licenseret under en Creative Commons-licens
CC BY-NC-ND 2.5 DK

www.foenix1976.dk

ISSN 2446-175X

Vi kan få bedre blik for kropskulturens betydning – også for religion og teologi

Anmeldelse af Ove Korsgaard, *Kropskultur: idræt, religion og askese fra oldtid til nutid*, Gyldendal 2022, 464 sider.

I åndsvidenskaberne er der i de seneste 10-20 år foregået en ”kropslig vending”. Inden for teologien markeres det fx af københavnerantologien *Kroppens teologi – teologiens krop* fra 2011, og i Folkekirken kan man også iagttage et støt stigende udbud af alternative gudstjenesteformer med mere kropsaktivitet. Efter mange år præget af 70’ernes ”sproglige vending” har man indset, at ånd har krop, og at mennesket er meget mere end sprog og bevidsthed.

Denne ”kropslige vending” er tilsyneladende også ledsaget af en slags ”religiøs vending” inden for idrættshistorie og beslægtede fag. I 2020 udgav Hans Bonde første læseværdige bind af en stor biografi om *Sundhedsapostlen J.P. Müller*, hvor han gør en dyd ud af at have blik for de teologiske og religiøse aspekter af Müllers ”kropsligt moderne gennembrud”.

Med *Kropskultur: idræt, religion og askese fra oldtid til nutid* har Ove Korsgaard nu givet os en stor historisk monografi om idrættens sammenhæng med kulturhistoriens religionsudøvelse, som har potentiale til at blive stående som et vigtigt referenceværk for mange forskellige faggrupper.

Som bogens undertitel angiver, er *askese* en rød tråd i Ove Korsgaards værk (som det også er i Hans Bondes bog om Müller). Askese ikke kun forstået som ”afsavn”, men også i ordets oprindelige betydning som ”træning” (gr. *askein*: at øve sig). Det er især den tyske filosof Peter Sloterdijk, der med bogen *Du musst dein Leben ändern: über Antropotechnik* fra 2009 har givet kulturhistorikerne fornyet sans for askesen som en vigtig kulturdrivende faktor. I 2016 udkom der således også et temanummer af *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* (nr. 64) viet askesen som religionshistorisk fænomen. Religionssociologiens klassikere Émile Durkheim og Max Weber er med deres teorier om samfundsopbygning og -forandring vigtige samtalepartnere – også for Korsgaard – for denne orientering mod askesen som kultur- og religionshistorisk fænomen.

Efter Ove Korsgaard som daværende forstander for Gerlev Idræts-højskole i 1982 udgav bogen *Kampen om kroppen: dansk idræts historie gennem 200 år*, har han i sine udgivelser især beskæftiget sig med dannelse, pædagogik og samfundsopbygning – med N.F.S. Grundtvig som et vigtigt fokusområde, jf. den anbefalelsesværdige *Grundtvig rundt: en guide* fra 2018. Med sin nye bog har han så igen for alvor vendt sig mod kroppen, og det er der kommet et *magnum opus* om kropskulturens betydning for samfunds- og religionshistorien ud af.

Bogens tyngdepunkt ligger i en skildring af den moderne tids sports- og idrætsbevægelser og deres betydning for samfundets udvikling og religionens transformation frem til i dag (s. 187-406). Forinden får vi efter indledningen først en del om Antikken kropskultur og kristendommens opgør med bl.a. de romerske gladiatorampe (s. 25-100) og dernæst en del om den efterreformatoriske adels og almues kropskultur og kirke- og kongemagtens med- og modspil hertil (s. 101-186). Der savnes således en egentlig del om middelalderen og dens tusindårige kompromis mellem folkelig kultur på den ene side og elitær askese på den anden side. Det skal være min eneste, men væsentlige anke mod bogen. Men dette område er ikke Korsgaards, og han råder da også lidt bod på det med kursoriske tilbageblik til baggrunden for adelens og almuens kropskultur i tidlig moderne tid.

Bogen er trods sine 400 siders brødtekst og mere end 700 slutnoter forbløffende letlæst (og dertil godt korrekturlæst), ikke mindst fordi hvert kapitel tager udgangspunkt i en fængslende skildring af udviklingen af en konkret kropskultur, fx roning, gymnastik, fodbold eller cykelsportens dopingforbrug. De mange henvisninger i noterne er som oftest relevante også for ikke-specialister, og Korsgaard er ikke for fin til at nævne, når han støtter sig til Wikipedia, avisartikler og inputs fra kollegaer fra andre fag – en klædelig ydmyghed i en bog, der ellers har tårnhøje ambitioner om at forklare, hvor vores kropskultur kommer fra, og hvor den er på vej hen.

Korsgaards viser bl.a., hvordan Romerriget i høj grad stadfæstede sig selv gennem de store fester og lege med gladiatorampene i centrum. Det var en kultur, som kristendommen måtte modvirke ved at fokusere ikke alene på den rette belæring om det kristne levned, men også ved at fremelske en asketisk kultur, hvor ”højere” værdier end nydelse og opstemthed blev kropsligt forankrede. Ligeledes måtte adelen senere vedligeholde sine privilegier gennem fremdyrkelse af bestemt kropskoder- og holdninger. Og kirke- og kongemagten har haft sit at slås med, når befolkningen skulle gøres til ideelle kristne og lovlydige borgere, og deres lege og skikke ikke har virket befordrende for dette.

I Korsgaards fremstilling indtager pietismen i 1700-tallet en nøgleposition. Både den statslige, der søgte at forme folket i sit billede, og den 'folkelige', der fik afgørende betydning for dannelsen af et myndigt og oplyst lægfolk og opdyrkelsen af viljen til at indarbejde en ny kropskultur.

Som Max Weber ser Korsgaard sekulariseringens rødder i de pietistiske og puritanske bevægelser, men han forfalder ikke af den grund til en enstregnet beskrivelse af de seneste århundreder som kristendommens tilbagegang og idrættens og sportens fremvækst (han kunne i øvrigt her også have støttet sig til Charles Taylors *A Secular Age* fra 2007, også for en dybere forståelse af især 1700-tallets omkalfatring af et mere end tusindårigt kompromis mellem læg og gejstlig og mellem hverdagens og festens kropskultur).

For sport er også kult, og både gymnastik, fodbold og OL har stærkt (civil)religiøst præg (sidstnævnte endda helt bevidst, som Korsgaard viser i en nærlæsning af Pierre de Coubertins taler). Samtidig formåede forskellige former for moderne kristendom, i Danmark ikke mindst KFUM/K, at skabe en bevidst kristen kropskultur blandt ungdommen – dog ikke uden konflikter om søndag formiddags hellighed og diskussioner om de rette værdier. Denne "muskuløse kristendom" er dog gået stærkt tilbage i den seneste generation, men det er den dialektiske teologi, der kritiserede den, også.

Hvad fremtiden vil bringe, er et godt spørgsmål. Men Korsgaard får vist, at uden fremdyrkning af nye kropskulturer, kan der ikke ske afgørende transformationer af samfundet i nye retninger. Mod slutningen af bogen ytres der en forsigtig kritik af den kommercielle elitesports fremvækst på bekostning af amatørsporten og fælles idrætskulturer. Samtidig peges der (igen forsigtigt) mod en mere feminiseret og visdomsorienteret kristendom, der med inddragelse af yogalignende meditationsformer og pilgrimsvandring måske kan være med til at opbygge en større sammenhængskraft og sigte mod en ny asketisk og klimavenlig kropskultur. Det kan nok være en oplagt vej at gå. I hvert fald er det klart, at teologi og kirke må arbejde videre med den kropslige vending, hvad den styrkede bevidsthed om fællessangskulturens vigtighed og gavnlige effekter også er et eksempel på – at synge sammen er jo også en vigtig kropskultur!

Et sted i en note antyder Korsgaard, at vores tid ser ud til at minde om sammenbruddet – eller rettere: transformationen – af romeriget efter overgangen til kristendommen. Ligesom gladiatorkampenes voldsbegejstring blev for meget dengang, kan den kommercialiserede elitesportskultur med dens umenneskeliggørelse af udøverne og dens afkobling fra nationale og folkelige sammenhænge også blive for meget for os i dag. Hvad der så evt. kommer i stedet, må tiden vise. Men et bud kunne jo være, at det blev en

”ny middelalder” med fornyet sans for karnevaleske festligheder og folke-religiøse ritualer på den ene side og en nøjsom, asketisk hengivelsespraksis på den anden?

Der er nok at tage fat på og rigelig grund til at interessere sig mere for kropskultur – både i teori og praksis. Ove Korsgaards bog er et godt sted at begynde, både for den, der vil studere historien, og for den, der vil have inspiration til at medvirke til forandring i nutiden.